

Rudolf Steiner i antropozofija u hrvatskom prirodnoznanstvenom krugu

Uvod

Kao što je poznato Rudolf Steiner, austrijski znanstvenik, erudita i istraživač, utemeljitelj waldorfske pedagogije i biodinamičke poljoprivrede, rođen je u Hrvatskoj, u Kraljevcu kod Čakovca. Prema Matičnoj knjizi krštenih rimokatoličke župe, rođen je od oca Johannes Steiner i majke Francisce, rođene Blic, 27. veljače 1861. i kršten isti dan, pod imenom Adolph Josephus. Umro je 30. ožujka 1925. u Dornachu kod Basela.

Steiner je studirao i djelovao u Beču, a potom u Weimaru, Rostocku i Dornachu. Tijekom studija matematike i prirodnih znanosti na Visokoj tehničkoj školi u Beču, susreo se s Goetheovim prirodnoznanstvenim djelima, koja su mu bila trajni poticaj u kasnijem radu. Neko vrijeme radi kao privatni učitelj u Beču, a potom kao istraživač Goetheovih i Schillerovih djela u Weimaru. U tridesetoj godini života doktorirao je filozofiju (1891.) na Sveučilištu u Rostocku, gdje je, tri godine kasnije, objavio i svoje najvažnije djelo *Filozofija slobode* (1894.). Ubrzo se posvetio teozofiji i postao tajnik njemačkog ogranka teozofskog pokreta. Nakon raskida osniva vlastito "Opće antropozofsko društvo" (1913.) pri Goetheanumu u Dornachu.

Antropozofija i prirodne znanosti

Svojevrsnom sintezom raznih filozofskih nazora, mističnog iskustva kršćanstva i istočnjačke ezoterike, Steiner osniva nauku o astralnom čovjekovom duhu, osobito kroz djela *Teozofija* (1904.) i *Tajna znanost* (1910.). Poučavajući o spiritualno-mističnoj povezanosti čovjeka, Boga i kozmosa, njegovi brojni sljedbenici ubrzo stječu veliku popularnost i pristalice izvan granica Austrije. Tako Steinerova gledišta prodiru i u hrvatske prirodnoznanstvene krugove, a osobito u kemiju, farmaciju i medicinu. Recepcija tih gledišta intenzivirala se u razdoblju poslije Prvog svjetskog rata. Naime, u to doba se u Hrvatskoj šire pseudoznanosti, osobito okultistička, teozofska i antropozofska gledišta. Tako i Steinerova antropozofija stječe brojne pristalice. Koristeći se mističnim vjerovanjima s elementima kršćanstva i idealističke filozofije, hrvatski antropozofi stvaraju prirodnoznanstveno-religiozne teorije o navodnim vezama s kozmološkim duhom, pomoću kojeg se uspostavlja harmonija fizičkog i duhovnog. U tu svrhu, oni se koriste nekim prirodoslovnim tvrdnjama, tako da ih omalovažavaju ili

VDG JAHRBUCH 2005

117

iskrivljavaju. Pri tome, oni osporavaju metode prirodnih znanosti i uporno nastoje uvesti svoje poglede, koji navodno, dovode do boljeg napretka znanosti. Tako su se, u zasebnom broju *Liječničkog vjesnika* (broj 9, Zagreb 1925.), pojavili prijevodi s njemačkog i izvorni radovi o tzv. antropozofskoj kemiji, botanici, farmaciji i medicini (E. Schickler, *Prilog povijesti i osobitosti medicinskog pokreta, koji je potekao iz Goetheanuma*; S. Župić, *Prvi elementi antropozofske znanosti*; E. Kolisko, *Trojni sustav ljudskog organizma*; K. Dajčeva, *Suvremeni problemi u svjetlu antropozofski orijentirane medicine*; E. Kolisko, *Još nešto o čovjeku kao trojno sastavljenom biću*; S. Župić, *Antropozofija, Much i Coue* i drugo). U navedenim tekstovima se, štoviše, uspostavljaju i novi termini "antropozofska kemija" i "antropozofska medicina".

Osporavanje povezanosti antropozofije s prirodnim znanostima

U razdoblju između Prvog i Drugog svjetskog rata u Hrvatskoj se intenzivira prirodnoznanstvena sredina. Osnivaju se novi fakulteti, instituti i muzeji te se razvija egzaktni pristup prirodnim znanostima. No, kako su se istodobno širile pseudoznanosti, osobito okultistička, teozofska i antropozofska gledišta, učenjaci su ustrajavali na promicanju prirodoslovlja isključivo na egzaktnim, znanstvenim temeljima.

Najistaknutiji protivnik antropozofije u prirodnim znanostima bio je Fran Bubašević (Sisak, 1883.-Zagreb, 1956.). Djelovao je kao sveučilišni profesor kemije na novoutemeljenom Medicinskom fakultetu u Zagrebu. Objavio je više znanstvenih i popularnih djela iz kemije i drugih prirodnih znanosti. Pored toga,

zanimao ga je smisao veze prirodnih znanosti s filozofijom, religijom i književnošću te je o tome mnogo pisao. Njegovi članci su se čitali, o njima se raspravljalo, a njegovi pogledi su imali najozbiljniji odraz u hrvatskoj intelektualnoj sredini. Bubanović je bio ogorčen nastojanjima antropozofa, koji su svoje ideje "ukorijenjivali" u hrvatski intelektualni život kao znanstveni pokret, tako da bi taj pokret bio ravnopravan s ostalim područjima znanosti, osobito s prirodnim znanostima. Štoviše, oni su svojim pokretom željeli steći vladajući položaj nad ostalim znanostima: *"Njihova je tendencija, da u solidno naučno mišljenje i njegove metode istraživanja i rada unesu zbrku i nered naglašavajući da se znanstveni i duševni napredak postizava sasvim drugim putovima-kojima su tobože išli i najveći mudraci starih naroda-negoli su putovi i metode modernih prirodnih nauka. Okultizam, teozofija, antropozofija itd. neće da budu tek neki magloviti pokreti, nego se žilavo i tvrdokorno hoće da ukorijene u kulturnom modernom životu kao nauka, kao znanstveni pokreti koji ne će samo da su ravnopravni s ostalim modernim granama osobito prirodnih nauka, nego hoće da budu i nad njima. Svoju su propagandu u tom smjeru počele razvijati ove moderne struje po vascijelom kulturnom svijetu upravo religioznim fanatizmom"* (5, str. 4).

118

VDG JAHRBUCH 2005

Bubanović se osobito protivio uspostavljanju sintagmi: "antropozofska kemija" i "antropozofska medicina". Pri tom uspostavljanju se tvrdilo da je antropozofija u kemiji i medicini postigla mnogo veće rezultate negoli službena znanost. To je navodno uspjela uvidom i "iskrenom težnjom za spoznajom". Takav stav je razljutio Bubanovića, pa u svom odgovoru navodi da medicini, koja se oslanja na kemiju i fiziku, nije dovoljna "iskrena težnja za spoznajom". Svako opažanje, tvrdnja ili otkriće u znanosti mora podnijeti teorijsku i eksperimentalnu kritiku i upravo je harmonija teorije i eksperimenta jamstvo egzaktnosti prirodnih znanosti: *"Sva ostala nastojanja, bila ona ne znam kako interesantna po svojoj magičnoj, mističnoj, superduševnoj itd. formi za koja se makar i činilo, da su od velikog značenja za čovječji život itd., ako se njihovi rezultati i njihove predodžbe u prirodi i čovjeku izmiču gore apostrofiranoj harmoničnoj eksperimentalnoj i teorijskoj kritici medicine, kemije, fizike itd., mogu se nazvati ne znam kako lijepim imenima, ali kemija i fizika nijesu. Kemija je samo jedna, i antropozofske kemije nema."* (5, str. 234).

Pored Bubanovićeve kritike o neprimjerenim nazivima i o nastojanjima da se antropozofija ne samo izjednači s kemijom, već prikaže i kao neki viši uvid u kemijsko znanje, Bubanović spočitava antropozofima nepoznavanje nekih osnovnih prirodoslovnih spoznaja i zakona. Tako navodi primjer Mendeljejevog sustava elemenata za kojeg oni tvrde da je nastao tako što je Mendeljejev poredao elemente po sličnim fizikalnim i kemijskim svojstvima u neke grupe i redove. Tako su sasvim površno shvatili jedan od najdubljih znanstvenih pogleda u narav materije i njenih elemenata. Naime, srodni elementi su se sami složili u istu skupinu kao periodička funkcija mase njihovih atoma, izražene u broju koji se zove atomska težina.

No, Mendeljejev je na temelju te zakonitosti predvidio i otkrića novih elemenata kojima je unaprijed odredio mjesto u sustavu, fizikalna i kemijska svojstva. Petnaest godina kasnije, ti su elementi (galij, skandij, germanij) otkriveni, upravo s onakvim svojstvima kakva im je Mendeljejev prorekao. Tako je njegova zakonitost dobila egzaktnu potvrdu, ne samo u tim, već i u daljnjim otkrićima sve do danas. Pristalice tzv. "antropozofske medicine" su, uz bok Mendeljejevom periodnom sustavu elemenata, uveli tzv. "biološku sistematiku elemenata", što ju je predložio Steiner svojim antropozofskim istraživanjem, koje se temeljilo na vidovitosti. Tu sistematiku su antropozofi nastojali dokazati eksperimentalno. Naivno su zagazili u biokemiju, gdje su doživjeli krah. Upravo se na taj način, kaže Bubanović, vidi razlika između znanstvenog rada i primitivnog znanstvenog časkanja: *"To časkanje nalazi se još u primitivnom stadiju nekadanjih alkemista i iatrokemista, koji je nauka već davno s uspjehom prebrodila, a koji je karakteriziran barbarskom prepotencijom (svemoćni kamen mudraca i eliksir!) i hoće da se popne iznad službene znanosti. Jednako kao i iatrokemisti pronalaze ga na pr. i naši antropozofi u svojim publikacijama kao od šale, bez obzira na dojakošnje naučne rezultate i*

naučne metode, sasma nove najdalekosežnije i najdublje veze i odnošaje medju pojavama i to na osnovi neke vidovitosti".(5, str. 237).

119

VDG JAHRBUCH 2005

Na kraju, Bubanović navodi da se mora priznati da u prirodi oko nas i u našem životu ima mnogo toga što je prekriveno velom tajnovitosti. No, čovjek ne može osvijetliti taj mrak tako da u sebi i u drugima uzgoji vidovitost promicanjem Steinerovih spisa. Ti promicatelji i otkrivači novih putova, kaže Bubanović, bore se sa starim i dobro utvrđenim znanstvenim rezultatima, tako da ih iskrivljuju.

Iskrivljavanje znanstvenih rezultata i teorija Bubanović "ne oprašta" antropozofima, ali "oprašta" književnicima. Naime, prvi to rade u cilju promicanja svojih mističnih pogleda i tvrdnji, ali tako da omalovažavaju i umanjuju znanstvene rezultate. Štoviše, oni sude prirodnim znanostima, pa takav stav izaziva neugodu. U pogledu književnika, Bubanović podnosi njihovu "naučnu ekstravaganciju" s "dobrohotnim smiješkom", jer nas oni obilno nagrađuju svojim djelom: "*To obrtanje naglavce naučnih rezultata, na pr. u "Modrim knjigama" jednoga Strindberga kad govori o svojim novim kemijskim formulama, atomnim težinama, Rontgenovim zrakama, pretvaranju elemenata, diferencijalnom računu itd. može se podnijeti s dobrohotnim smiješkom, budući da nas Strindberg kao veliki umjetnik i književnik obilno nagrađuje za te svoje naučne ekstravagancije originalnim, duhovitim i dubokim pogledom u šarenilo sakrivenih misli i strasti čovječjih. Ali iza antropozofskih "naučnih rezultata" zija gola i bezutješna praznina, koja nas napunja nekom neugodnošću". (5, str. 239).*

Premda se, kaže Bubanović, potrebno boriti protiv tzv. "antropozofskih znanosti" i njihovih tvrdnji o neplodnosti rada u prirodnim znanostima, u toj borbi nije primaran dignitet prirodnih znanosti. Znanost će se znati sama boriti i održati. Borba protiv antropozofskih gledišta je primarno borba za očuvanje naše životne snage i naše intelektualne sposobnosti. Osporavanje bilo kakve veze između antropozofije i prirodnih znanosti bilo je veoma važno za brži znanstveni i kulturni razvitak Hrvatske u doba poslije Prvog svjetskog rata. Tako su Steinerova gledišta, koja su našla svoje mjesto u pedagogiji u prirodnim znanostima potpuno iskorijenjena.

120

VDG JAHRBUCH 2005

Rudolf Steiner und die Anthroposophie im kroatischen Naturwissenschaftsgebiet

In den zwanziger Jahren des zwanzigsten Jahrhunderts erwarb die Anthroposophie in Kroatien zahlreiche Anhänger. Sie verdrehten naturwissenschaftliche Behauptungen und versuchten, innerhalb ihrer Standpunkte, die Anthroposophie auf das Niveau der Naturwissenschaften zu bringen. In ihren Texten gaben sie auch neue Wörter wie "anthroposophische Chemie" und "anthroposophische Medizin" bekannt. Neben Mendelevs Periodensystem der Elemente führten sie auch die sog. "biologische Systematik der Elemente" ein, die von Rudolf Steiner vorgeschlagen wurde und die ihre Begründung in der Hellsichtigkeit hatte. Ihre Ansichten bestritten die bedeutendsten kroatischen Chemiker, besonders der Chemiker Fran Bubanović.

Izvori i literatura:

- Državni arhiv u Varaždinu, Matična knjiga krštenih Rimokatoličke (RKT) župe Draškovec, 1858.-1882., str. 16/25.
- *Novi religiozni pokreti*, zbornik (ur. M. Nikić), Zagreb 1997.
- J. Blažević, *Proroci novog doba*, Zagreb 2000.
- *Liječnički vjesnik*, broj 9, Zagreb 1925.
- F. Bubanović, Kemija i antropozofija, *Iz moderne kemije*, Matica hrvatska, Zagreb, 1929, str. 231-249.
- F. Bubanović, Prirodne nauke i filozofija, *Slike iz kemije*, Matica hrvatska, Zagreb, 1917, str. 221-236.
- F. Bubanović, Prirodne nauke, prirodna filozofija i popularizacija prirodnih nauka, *Priroda*, Zagreb, 1915, sv. 9, str. 129-133.

• M. Šnajder, Prof. Bubanović o filozofiji, hrvatskoj narodnoj individualnosti i klerikalizmu, *Hrvatska straža*, Zagreb, 1939, sv. 11, str. 2-8.

121

VDG JAHRBUCH 2005

dr.sc. Stipe KUTLEŠA

Neka pitanja teodiceje u djelu filozofa Wilhelma Keilbacha

Još uvijek općenito postoji dosta neistraženih tema i ljudi iz hrvatske kulturne baštine pa u tome nije nikakav izuzetak filozofska baština. Poznata je ideja prvog profesora filozofije na obnovljenom Zagrebačkom sveučilištu Franje pl. Markovića izrečena u poznatom rektorskom govoru povodom instalacije za rektora sveučilišta 1881./82. godine da se trebamo pozabaviti istraživanjem vlastite kulturne i ine povijesti i imena koja "jedva da su i čuvena, - imena koja doduše za svjetsku poviest filozofije nisu znatna, ali su nam zemljakom u dvojem pogledu draga: da im iskažemo harnost otimajući ih tmimi, i da na njihova djela pripojimo naš iz nova započeti rad" i Time je zacrtan smjer istraživanja. Kao što to vrijedi za "stare pisce" isto tako, ako ne i više, vrijedilo bi za novije koji su, premda vremenski nama bliži, više zanemareni. Među takve spada profesor Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Sveučilišta u Zagrebu (do 1954.), Sveučilišta u Beču (1954.-56.) te Teološkog fakulteta Sveučilišta u Münchenu (1956.-78.), vojvođanski Nijemac Wilhelm Keilbach (1908.-1982.).

Razloge zanemarivanja sve do 90-ih godina prošlog stoljeća ne treba posebno isticati. Određivao ih je društveno-politički kontekst bivše državne zajednice. Dovoljno je spomenuti samo to da je bio katolički svećenik, teolog i filozof, a uz to i Nijemac. Ako bi ga se trebalo svrstati prema svjetonazorskoj i filozofskoj orijentaciji, onda je on, vrlo pojednostavljeno rečeno, bio katolički neoskolastički pisac. A ni to nije bilo "u modi". Ono po čemu je svakako značajan je to da je bio začetnik psihologije religije u nas te filozof i psiholog religije i to jedan od značajnih i izvan granica tadašnje države u kojoj se rodio, dijelom školovao i radio. No, ni to nije bilo dovoljno za odavanje priznanja. U zadnje se vrijeme, na sreću, počelo istraživati njegov rad.

Ne ulazeći detaljnije u njegov životni i profesionalni put, istaknimo samo neke važne biografske momente.

Rodio se u Ernsthauseu (današnjem Banatskom Despotovcu) u blizini Velikog Bečkereka (današnjeg Zrenjanina) gdje pohađa osnovnu školu i gimnaziju (1926.) i nastavlja kao sjemeništara u Đakovu i Rimu gdje na sveučilištu Gregorijana

VDG JAHRBUCH 2005

123

1 Franjo Marković, *Filozofijske struke pisci hrvatskoga roda s onkraj Velebita u stoljećih XV. do XVIII.* str. 18 ili str. 258 pretiskano u: *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine*, 1-2, Zagreb, 1975, str. 258.

2 Prof. Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu Josip Oslić u svojoj knjizi *Vjera i um*, Biblioteka Filozofska istraživanja, Zagreb 2004. II. poglavlje (str. 115-182) posvećuje Vilimu (Wilhelmu) Keilbachu.

3 Više bio- i bibliografskih podataka o Keilbachu vidi u: Tomislav Žigmanov, Zaboravljeni vojvođanski Nijemac Vilim Keilbach – filozof i psiholog religije, *Fenster*, Sremski Karlovci, br. 1, maj 2003, str. 36-38.

završava studij i postiže doktorat iz filozofije (1931.) i teologije (1935.). Akademsku karijeru započinje u Zagrebu gdje 1943. nasljeđuje katedru jednog od najplodnijih hrvatskih filozofa Stjepana Zimmermanna. Za vrijeme obnašanja dužnosti dekana Katoličkog bogoslovnog fakulteta (1950.-54.) dogodio se za taj fakultet jedan težak događaj – isključenje fakulteta iz Sveučilišta u Zagrebu (1952.). Velike su zasluge Keilbacha da je fakultet uopće mogao nastaviti s radom. Godine 1954. napušta Zagreb i trajno se nastanjuje u Beču, kasnije u Münchenu. Bio je predsjednik Međunarodnog društva za psihologiju religije, počasni doktor evangeličkog Teološkog fakulteta Sveučilišta u Uppsali (kao prvi katolički teolog). Papa Pavao VI. imenovao ga je svojim kućnim prelatom (1965.) i konzultorom u Tajništvu za nevjerujuće (1968.). Ovih nekoliko biografskih napomena govori mnogo o Keilbachu.

Njegov je rad do sada relativno malo istraživan te se još ne može konačno dati ocjena važnosti njegove filozofijske misli. Najveći broj djela napisanih na hrvatskom i njemačkom jeziku govori o filozofiji i psihologiji religije te o filozofiji o Bogu.

U ovom kratkom osvrtu ograničavam se na njegovo filozofijsko djelo o Bogu. Bitno je, naime razlikovati filozofijski od religioznog pristupa Bogu. Za razliku od religije, Bog je u filozofiji doista problem. Stoga Keilbach stavlja naslov svoje knjige *Problem Boga u filozofiji*. Srž pitanja je u tome da se o Bogu raspravlja ne na temelju objave nego isključivo na temelju ljudskog razuma. Ovdje je Keilbach u ulozi "čistog" filozofa, a ne teologa ili vjernika. Središnje pitanje i nije fenomen religijskog. Zato on jasno razlikuje filozofiju religije od filozofije o Bogu ili kako se ta disciplina uobičajeno naziva(la) "naravno bogoslovlje" ili "teodiceja" za razliku od, nazovimo ga, običnog "bogoslovlja" koje se temelji na objavi kao nadnaravnom izvoru spoznaje. Dok se "bogoslovlje" (teologija) oslanja na objavu Božju koja je predmet religijske spoznaje "koja kao 'intuicija' ima značaj čuvstvenog vrjednovanja"⁵, dotle je "naravno bogoslovlje" rasprava o Bogu koja se poziva isključivo na ljudski razum. Filozofija religije i teodiceja imaju isti predmet istraživanja (obiectum materiale), naime Boga, ali su im različiti vidovi ili metode istraživanja (obiectum formale). Obiectum formale je za teodiceju razumska spoznaja, a za filozofiju religije religijska spoznaja Boga koja uključuje neki religiozni odnos čovjeka prema Bogu. No kako je Bog neka vrsta supstancije nadiskustvene ili metafizičke naravi to je naravno bogoslovlje ujedno "specijalna metafizika" ili teodiceja za razliku od "opće metafizike" ili ontologije. Radi se, dakle, o spoznaji Boga naravnim sposobnostima ljudskoga razuma. Zato se Bog može postaviti, i on doista jest, problem za filozofiju. Stoga nije nimalo čudno da Keilbach tako daje naslov svojoj knjizi.

Vidi se da se radi o dva moguća pristupa pitanju Boga: religijski i filozofijski. Dalje se može pitati da li se tema/problem Boga iscrpljuje u našoj spoznaji Boga ili je to "premalno" za utemeljenje religioznog života, tj. životnog odnosa čovjeka s

124

VDG JAHRBUCH 2005

⁵ Vilim Keilbach, *Problem Boga u filozofiji*, "Teodiceja" ili "naravno bogoslovlje", Zagreb, 1944 (Izdavanje nakladnog odjela hrvatske državne tiskare).

⁶ Isto, str. 20.

Bogom. Povijest filozofije pokazuje da je "pored metafizičke kao religijski 'sterilne' spoznaje o Bogu" potrebna još i religijska spoznaja⁶. Da li je onda filozofijsko razglabanje o Bogu beskoristan posao? Ako je intuicija sredstvo spoznaje Boga, a ne razum, onda je filozofija o Bogu (teodiceja) suvišna.

Mogućnost dvaju pristupa Bogu otvorila je pitanje odnosa vjere i razuma. Dok su jedni kao npr. protestantski teolozi takozvanog dijalektičkog bogoslovlja smatrali da je rasprava o Bogu na temelju razumskih načela nemoguća, jer o Bogu možemo znati samo toliko koliko nam se u objavi pokaže, skolastički i novoskolastički su autori bili uvjereni da se pomoću razuma može dati opravdanje opstojnosti Božje. Tako se pojavio poznati problem razlikovanja Boga filozofa i Boga vjere/religije pri čemu se tvrdilo, a i danas se često to naglašava, da Bog filozofije nema puno veze s Bogom religije.

Keilbach, međutim, smatra da je Bog religije i Bog filozofije jedno te isto tj. "da nema stvarne prepreke između Boga filozofije i Boga religije"⁷. Ali to s druge strane ne znači da je filozofijska spoznaja Boga savršena. Naprotiv, ona je nesavršena. No, potrebna je. Keilbach nipošto ne prihvaća ekstremna stajališta prema kojima je razumska spoznaja beskorisna za spoznaju Boga niti pak da je razumska spoznaja dostatna za spoznaju Boga. Stvar se svodi na opreku između razuma i vjere. Da je to i danas vrlo aktualno pokazuje enciklika pape Ivana Pavla II *Fides et ratio*, ali i rasprave o odnosu znanosti, razuma, vjere unutar znanstvenih krugova.

U zanimljivoj raspravi o stavu službene Crkve u pitanju razumske spoznaje Boga, Keilbach izvodi suprotan zaključak onom koji se prosječnom razumu nameće. Ako se, naime, prihvati autoritet vjere, onda razumski dokazi Božje opstojnosti nemaju veliku važnost. Pogotovo zato što sigurnih razumskih spoznaja o Bogu nema i ne može biti. Tako su i "branitelji znanosti i filozofije kao najpozvaniji 'odvjetnici uma' osporavali i poricali sposobnost uma u pogledu polaganja računa o zadnjem razlogu i smislu svieta..."⁸. Dakle, ili razum ili vjera. Čini se da Crkva odabire vjeru, a znanost i filozofija razum. Ali nije tako. Keilbach kaže da Crkva "kao čuvarica objave i vjere autoritativno uzela u obranu čovjeka i njegove prirodne umne sposobnosti"⁹. Za Crkvu nije, dakle, pitanje ili vjera ili razum nego i vjera i razum. Još je I. Vatikanski koncil (1869.-70.) naučavao da

čovjek naravnim razumom može sigurno spoznati Boga iz stvorenih stvari. To je znanje, istina, posredno, tj. dobiveno iz promatranja stvorenih stvari, ali je sigurno. Tako Keilbach naglašava da katolička crkva brani čovjekovu prirodnu umnu sposobnost onda kada znanost i filozofija dovode u pitanje razumsku mogućnost spoznaje Boga. Stvar danas stoji bitno drugačije. Ne samo crkveno učiteljstvo nego i znanstvenici i filozofi drže da razum i vjera nisu oprečni nego komplementarni; oni se dopunjuju.

125

VDG JAHRBUCH 2005

⁶ Isto.

⁷ Isto.

⁸ Isto, str. 25.

⁹ Isto.

Tri osnovna pitanja oko kojih se kreće filozofijska rasprava o Bogu su: pitanje opstojnosti Božje, napose opstojnosti osobnog Boga kršćanstva, pitanje Božje naravi te Božjeg djelovanja u svijetu.

U vezi sa svakim od ovih pitanja pojavljuju se mnogi oprečni stavovi što znači da razumski ipak nije posve moguće dokazati opstojnost Božju jer to pitanje naprosto nadilazi pitanje razuma. Ali razum nije posve nemoćan da opravda vjeru. Pitanje Boga i njegove opstojnosti "traži najveće i najdalekosežnije odluke od celog čovjeka"¹⁰. U tom smislu treba odbaciti i racionalističke i iracionalističke argumente u "dokazu" Božje opstojnosti. Strogi logički dokaz opstojnosti Božje ne znači ujedno da psihološki moramo prihvatiti da Bog postoji. Taj je dokaz samo razumsko opravdanje za onoga koji vjeruje i ne može (a i ne treba) uvjeriti onoga koji ne vjeruje. Što se Božjeg djelovanja u svijetu tiče jedno od najvažnijih sporenja je u tome da se Božja Providnost nikako ne može pomiriti s postojanjem zla u svijetu: ako postoji Božja providnost (sve stvari u svijetu usmjerene su prema svojim svrhama) onda, ako je Bog dobar, svet, svemoguć itd., ne bi moglo postojati zlo. Ako zlo postoji, kao što znamo da postoji, onda Providnost Božja pada u vodu. Keilbach zastupa umjereni optimizam, tj. providnost i postojanje zla u svijetu ne isključuju nužno jedno drugo. Zlo je moguće zahvaljujući postojanju slobode koja nam omogućuje opredjeljenje: opredjeljenje za Boga ili protest protiv Boga. Čitava je problematika kod Keilbacha tako iznesena ne da se ponudi konačna istina, još manje da se ponudi vlastita filozofija, nego da se motivira na vlastito promišljanje traženje puta prema Istini, što je ovdje sinonim za Boga.

Einige Fragen der Theodizäe im Werk des Philosophen Wilhelm Keilbach

In der Arbeit wird kurz ein philosophisches Profil des wjwodinaer Deutschen und Universitätsprofessoren der Philosophie an der Katholischen theologischen Fakultät in Zagreb, Wien, München, Vilim (Wilhelm) Keilbach (1908-1982) gegeben. Gemäß seiner Weltansichtsrichtung war er katholischer neuscholastischer Philosoph, Urheber der Psychologie der Religion bei uns und er trug auch der Philosophie der Religion bei. Man bemüht sich darzustellen, dass Keilbach in der Theodizäe den Weg der Versöhnung zwischen Vernunft und Glauben verfolgte und bewies, dass sei die Stellung der offiziellen Kirche noch im I. Vatikan Konzil gewesen, was heute besonders aktuell ist, wo weder in der Wissenschaft noch in der Philosophie auf dem Gegensatz Vernunft-Glauben, sondern auf deren gegenseitigen Ergänzung bestanden wird.

126

VDG JAHRBUCH 2005

¹⁰ Isto, str. 71.

dr. sc. Ivan PEDERIN